

MALNOM I LÈXIC COMÚ: EL CAS DE LA VALL D'ALBAIDA

Emili CASANOVA

1. L'estudi dels malnoms o sobrenoms no goja de la bona consideració de l'estudi dels antropònims o topònims, ni per part dels possibles col·laboradors locals coneixedors dels dits noms i de les seues motivacions ni per part de la comunitat científica. En el primer cas, tot naix de pensar que el sistema de malnominació està ple de noms ofensius o despectius que malhumoren els batejats i fins i tot causen enfrontaments personals; en el segon, perquè el malnom s'associa a l'argot i a les creacions vulgars de la llengua.

I tanmateix l'estudi dels malnoms¹ té el mateix valor científic que la resta d'estudis onomàstics, tant pels mètodes emprats com pels resultats que se'n trauen. Més encara, no es pot concebre cap estudi de toponímia o de lèxic comú sense fer també un buidatge dels malnoms vius i antics del territori elegit. Quants maldecaps haurà tingut Joan Coromines davant molts topònims difícils d'explicar sense documentació antiga per no conèixer que eren noms fruit del malnom del propietari del lloc?²

Però a més, el malnom presenta una informació lexicogràfica de primera magnitud, per dos motius:

- extraordinària llibertat formal, de creació de derivats amb mecanismes creatius extranyos al sistema lingüístic, semblants als que té l'argot.
- la font de creació està ben arrelada al vocabulari popular del poble (també a la toponímia i antroponímia local).

---

¹ Vegeu MOREU REY, E., *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*, editorial Milà, Barcelona, 1981.

² Citaré l'exemple d'alguns topònims que estudie estos dies que COROMINES explica en *l'Onomasticon Cataloniae* com a arabismes. Em referisc al Torraer i Tiriran d'Ontinyent. (volums en premsa). Per a mi no són més que malnoms donats a la fi del segle XIX (vegeu el meu article "La toponímia de serra de la Vall d'Albaida", en *Actes del XXIV Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*, Vilafranca del Penedès, 1996, en premsa.

Això fa que siga necessari el seu estudi en qualsevol estudi lèxic local per a comprendre millor els mecanismes de creació formal i semàntica de la parla local, malgrat la dificultat de conèixer el significat i la motivació dels malnoms més interessants, els opacs o els arrelats ja d'antic.

Aquesta creença ens va portar a inventariar els malnoms de tots els municipis de la Vall d'Albaida, per acabar d'arredonar el Diccionari de la Vall d'Albaida i el Diccionari d'Onomàstica, tots en vies d'execució³. En total, més de 10.000 malnoms.

El meu propòsit és ara i ací donar-ne un tastet de l'interés de l'estudi del malnom. Per a tal fi, només utilitzaré exemples de malnoms transparents a les hores d'ara.

2. MALNOMS PROCEDENTS DE MOTS REGISTRATS AL DCVB, únicament coneguts per gent de la 1ª generació⁴.

- BARDOLL.- 'andròmines o trastos'.
- BATANER.- 'encarregat dels batans'.
- BATLE/BALDE.- 'alcalde'.
- BOSSA.- 'patxorrut'.
- BUSARANY.- 'ratolí molt xicotet i llarguerut'.
- CABIRÓ.- 'biga revoltó'.
- CAPÇANA.- 'cabut'.
- CIMOLSA.- 'vora'.
- CÒLBIT.- 'culblanc'.
- CUGOLA.- 'la cua dels alls'.
- ESCABELLONADA.- 'monyuda'.
- ESCOMBRADOR.- 'granera'.
- GALLOFA.- 'malfatà'.
- HUITET.- 'pardalet anomenat també llueret'.
- LLÚPIA.- 'bony produït per un tumor indolent'.
- MANROC.- 'mandró, fona. S'usa en el joc de la pilota'.
- MATAÇÀ.- 'rajola' i 'abeuratge per a matar els gossos'.

³ Sobre el Diccionari de la Vall d'Albaida, vegeu "El Diccionari de la Vall d'Albaida: una presentació" en ALBA, 7 (1992), pàg. 89-98. *El Diccionari d'Onomàstica de la Vall d'Albaida* serà un recull exhaustiu de tota la toponímia i antroponímia de totes les èpoques de la Vall d'Albaida i arplegarà també els malnoms de cada poble. És un projecte subvencionat per la Caixa d'Estalvis d'Ontinyent que pensem que estarà acabat l'any 1997.

En la revista ALMAIG (12 volums entre 1985 i 1996) s'han publicat ja alguns reculls de malnoms. Entre altres, els d'Ontinyent, Montitxelvo, Atzeneta,...

⁴ Partisc del DCVB d'ALCOVER-MOLL, per a la documentació del malnom-mot. En aquest treball no indique la motivació del malnom, només el significat que té o tenia la paraula del qual ha nascut el malnom normalment metafòrica. Per raons pràctiques prescindiré ací d'indicar la localització de cada sobrenom. Tot açò es podrà trobar en el *Diccionari d'Onomàstica*.

MINJO.- 'coca o panet de dacsà'.
 MIXINETES.- 'poca cosa'.
 PICOT.- 'esquella'.
 PANSA.- 'de molta memòria'.
 PENTENILL.- 'part inferior i exterior del ventre normalment amb pèl'.
 PITXOC.- 'ocell dit bitzac'.
 POLACO.- 'de formes nobles i conservadores'.
 POLSERA.- 'patilla'.
 SINCA.- 'pedra molt gran' 'cap gran i dur com la pedra'.
 SITIET.- 'estalvis'.
 TALECÓ.- 'sac' i 'testarrut'.
 RIALLES.- 'acció de riure'.
 TERREROL, m.- 'ocell terrerola'.
 TIRIMBOLA / XIRIMBOLA.- 'taibola'.
 XECNA/XENNA.- 'pardalet dit xera'.

3. MALNOMS PROCEDENTS DE LEXEMES NO REGISTRATS AL DCVB:

BAMBAN-O.- 's'ho mira i s'ho pensa abans de fer res, està bambant'.
 BARXÍ.- 'recipent de llata per arreplegar les olives'.
 BOCÒVIL.- 'badoc, bambau'.
 BÒTUL.- 'duralló'.
 BRAGUEROL.- 'braguer' (Documentat a Ontinyent ja al segle XVII), o 'penis'.
 BUDOLLES.- 'que porta els faldons de la camisa a butzes'.
 CAMÀNTULES.- 'romanceries, coses sense trellat'.
 CAMARRANCA,- 'que renqueja, de cames esguerrades o tortes'.
 CORDULA.- 'cordeller'.
 CORRUC (Sí corrugar).- 'que va amb corruixes'.
 DESCAMAT.- 'armador de guirigall o d'escama'.
 GURRINYAU.- 'dit gorrinxé'.
 MOQUELLO, m.- (Sí moquillo 'Malaltia de l'animal') 'brut'.
 OLIVES SAI AES.- 'olives passades, corruptes'.
 PANDOCA.- 'que va pando o que està emponnat'.
 TAÜLL.- 'ull fet malbé'.
 XANXIMES, f. pl.- 'plats de la música'.

4. MALNOMS PROCEDENTS DE PARAULES, REGISTRADES AL DCVB PERÒ NO DOCUMENTADES AL PAÍS VALENCIÀ:

BADOLÍ.- 'badoc. bambau; tranquil'.

CALÀNDRIA.- 'ocell paregut a l'oroneta, *Melanocorypha calandra* Boie'.

GUENYO.- 'guerxo' (No m'estranyaria gens que fóra algun emigrant de la Vall que diguera eixa paraula perquè no l'hem trobada en cap lloc més).

LLISSERA.- 'cordellava llisseres'.

MANDRUGA.- 'pereós, gandul'.

PARINOU.- 'peça d'argila de forma semblant a un flaó que fan els xiquets i el tiren amb força a terra perquè es trenque'. És un joc que té a la Vall molts noms.

RODA-SOQUES.- 'persona errabunda que va d'un costat a l'altre com el pardalet roda-soques'.

5. DERIVACIONS:

La majoria de paraules són noves, no registrades al DCVB i es formen a partir d'altres paraules vives amb els mateixos sufixos. Per exemple de monyaco > patxaco, tunante > menante, fallanco > llunanco,...

-am: NINAM 'conjunt de nines'.

-anco: LLUNANCO 'té el cabell a llunes'.

-aco: MATXACO 'pesat' (deriva de matxaca), PATXACO 'no fa res bé' (Deriva de pataca o patac).

-ero: SAGINERO 'fa por als xiquets', LLANDERO 'treballa la llanda', ALMOINERO 'vivía al mas de l'Almoina', TAÛTERO 'fabrica taüts', ROBERO 'ven roba', SAFRANERO 'brut', DULERA 'va sempre perduda, corrent la dula', XANXIMERO 'toca els plats', ANDARELLEROS 'vivía en la casa Andarella', GREIXERA 'bruta', MELERO 'treballa en la mel'

-ola: DENTOLES 'dents desproporcionades', MENTIROLA 'diu mentires', BATISTOLES 'fill de Batiste', BARJOLES 'babau'.

-is: DORMIS 'es dorm plantat'

-era: XAMERA 'menja i beu molt', RUNERA 'brut'

-ante: MENANTE 'manifestar', PICANTE 'enguisna'

-ao: BALDAO 'baldat', XALAO 'imbècil'

-arro: LLIMARRO 'gànguil o guilopo', SAMARRO 'astut i gran'

-uelo: XIQUÈLO 'xicon', MONYIQUÈLO 'monyicot'

-o: PONNO 'va pando o emponnat', XORO 'astut', RAMPULLO 'enguisquesta'

-ó: CATXÓ 'ricatxo'.

-et, eta: MUSTRELETA 'explotador', SOROLLETES 'aficionat al fruit anomenat sorolla', PETIUET 'xicotet'

-alla: TERRALLA 'treballa la terra'

- olí: BADOLÍ 'babau', BAJOQUÍ 'dèbil de caràcter', BARRETÍ 'ple de granets o barrets'
- eu: CATXEU (e oberta) 'arma catxondeo'.
- iu: CARMUIES, PETIUET 'xicotet', ENRIQUIUES (forma també hipocorístics).
- asses: MANASSES 'desastre'.
- ota, MANOTES 'de mans grans'.
- ossa: PELOSSA 'pelut'.

Masculinitzacions:

CISET.- 'que fa cises', MELSO.- 'que té melsa o flema'.

6. MALNOMS NASCUTS D'EXPRESSIONS:

ASCLETA, fer-ho tot, 'jaç, balafiador'.

BARCELLA, fer una 'romancer'.

BARRET, fer un 'xarrador'.

BUC, 'gros de panxa perquè menja molt'.

ENDREÇA, fer una, (empastrada, acció desastrosa) 'no fa res bé'.

GERRA, posar en la, 'meninfot'.

GIPO, fer un, (bonegar i posar-lo com un drap) 'poca cosa'.

MALANY, ser un, 'desastre'.

MALICSIA, tindre, 'de males idees'.

MILOTXA, fer la, 'encantat'.

PA-I-CEBA, acabar com 'violent'.

7. MALNOMS COMPOSTOS:

BOCA-PLENA.- 'melindrós o fetiller'.

BUIDA-VENTRES.- 'criticador, malparlador'.

CAGA-MOLLES.- 'covard'.

CAP-DE-FERRO.- 'cabut'.

CORREN-CINC.- 'assenyala l'hora'.

ESPANTA-XEUS.- 'malforjat en el vestir'.

PA-I-OLI-I-SAL.- 'fluix, moll'.

PATO-MUT.- 'lléngut, parlador'.

SET-ESQUENES.- 'sense personalitat'.

8. PROCEDENTS DE PARAULES GENERALS:

ABRASIT.- 'tacany'.

CABEROT.- 'cabrerot'.

CENTENO.- 'ordi'.

CODOLLA.- 'cocó o clotxa'.

CORESMA.- 'quaresma'.

FRESOL.- 'fesol'.

GARRUT.- 'garrell'.

GUAL-LETA.- 'ocell de l'espècie *Coturnis communis*'.

LLAMBRÍGOLA.- 'llombriu o llombrígol'.

LLANÇAIRE.- 'treballa en la llançadora al textíl'.

MINETA.- 'llum format per una mena de ble o metxa de paper ficat en una rodeta de suro'.

POVIL.- 'fill únic'.

RUGLONS.- 'rutlons'.

SAMARRUC.- 'cabut'. Ve de samaruc.

SUTJA.- 'follí'.

9. CONCLUSIONS

— Esta selecció de 145 sobrenoms mostra l'interés que té l'estudi combinat del lèxic i dels malnoms tant per a completar el corpus lèxic, com per a observar alguns mecanismes de creació lèxica.

— He preferit no dedicar cap apartat a la creació semàntica dels malnoms, perquè en general sota cadascun d'ells es pot observar o mecanismes semàntics no habituals o valors semàntics nous, concrets, no documentats pels nostres diccionaris. Per exemple: *bossa* 'bobo', *gerra* 'meninfot', *mustreleta* 'explotador (com la mustrela que es beu la sang)', *mandruga* 'pereós o mandrós'.

— La motivació concreta i el significat de cada malnom es podrà consultar en el *Diccionari d'Onomàstica de la Vall d'Albaida*.